

Հիմայ, պարոն խմբագիր, տեսնում էք թէ որքան հեռի են իրերի ճշմարիտ գրութիւնից պ. Կ. Նկատողութիւնները և որքան մեղանշում է նա հասարակական գործի դէմ, հանդէս դուրս գալով այդպիսի գործերին ամենից քիչ հարկաւոր և ամենից քիչ ձեռնուռ անձնութիւններով:

Խաչատուր Բալանթարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պ. Բալթիկի Ազուլիսից գրած նամակը (Աշակի մէջ կարգաւոր յետոյ, պ. Երեցեանը հետաքրքրվեց տեսնել այն թերթիկը, որ մեր աշխատակիցը մեզ ուղարկել է և որի վրա կայ բացատրութիւն բեռնագրերի Պ. Երեցեանի կարծիքով այդ թերթիկի վրա գտնված գրութիւնը սեպտեմբերի 26-ին, այլ մի տեսակ ծածկագրութիւն են: Մենք մեր կողմից համեմատեցինք այդ նշանները հայր Սարգսեանի «Տեղագրութիւն» գրքի մէջ գտնված վանի բեռնագրերի հետ և համոզվեցինք որ թերթիկի վրա եղած նշանները դժբաղդապէս ոչինչ նմանութիւն չունեն վանքի սեպտեմբերի հետ:

Մեզ գրում են Պարսկաստանի Թավրիզ քաղաքից հետեւալը: «Սեպտեմբերի 26-ին այս կողմերում եղանակը յանկարծ ցրտեց և ոչ միայն լեռները, այլ և դաշտերը ծածկվեցան ձիւնով: Դեռ չը քաղված հազոցի այգիները, բրինձի հոնձրը և չը հաւաքված շատ մշակութիւններ մնացին թանձր ձիւնի տակ: Նոյն օրում դաշտան տեղերում բքաբեր փոթորիկներ էին պատահել, քարալանջների անստունները և մարդիկ սառել էին:»

ՇԱՄԱԽԻՑ ստացանք 40 թուրք, բաժանորդագրին «Ժողովրդ» լրագրի, հետեւեալ անձինքներին: Աղբէկ Լալայեանց, Գէորգ Կաճկաճեան, Միքայէլ Ներսիսեան, Միքայէլ Բէկ Աւարեան, Աղ. Տէր-Սահակեան, Խրիստաֆոր Նապարեան, Ղազարեան Մէլիք-Մուրադեան, Զահանկիր Թառնահեան, Առաքել Օսմանցի, Աստուածատուր Գալուստեան, Միքայէլ Նազարեանց, Մարտիրոս Ղազարեան, Զարուհի Տէր-Եսայեան, Արամ Գառնապեան, Ալեքսանդր Նալբանդեան: Առաջվայ 1,000 թուրք 13 կոպ. բաժանորդական գումարի հետ, կանի 1,040 թուրք 13 կոպէկ:

Դարձեալ կրկնում ենք մեր բաժանորդներին, որոնք դեռ չեն վճարել «Մշակ» անցեալ և այս տարվայ բաժանորդագրին, որ չուտով հասցեն խմբագրութեանը իրանց վրա մնացած պարտքը:

ԱՅԼԱՐԻՑ ԱՔԻՑ մեզ գրում են որ այդտեղի արքունական երկրաստանեան ուսումնարանի տեսուչը տեղափոխվում է Նրեան: Ամենքը հաւատարմեմ են որ այդ դպրոցը կարող էր աւելի առաջնորդել ինչն մի այլ տեսիլ ձեռքում: Մինչև անգամ գիւղական միջոցաւորեան դրպրոցներ, ինչպէս, օրինակ, Բարալէթի գիւղի դպրոցը, աւելի առաջնորդէ են, քան թէ վերջ յիշված ուսումնարանը:

ՂԱԼԱՐԻՑ մեզ գրում են: «Այստեղի կուրք լաւ գրութեան մէջ չէ: Արդէն վեց ամիս է բուժէտ չունի, գիշերները ձուռնեղից աւելի ոչինչ չէ կարելի ստանալ: Ընթերցարանում կարգաւոր անհարկն է, որովհետեւ անդամները փոխանակ կարգաւոր, հաւաքվում են սենեակում և բարձր մասնագէտներ են անում: Արում են որ այս ձմեռվայ համար բաւական մեծ գնով հրաւիրված է լաւ երաժշտութիւն: Զարմանալի բան, ուսելու բան չը կայ, իսկ երաժշտութիւն են հրաւիրում, չը նայելով որ կուրքը մեծ պարտքերի տակ է ընկել:»

Նրէկ տպեցինք պ. Երեցեանի դասախօսութեան պրոգրամը: Պարոնը կարողաւ է իր դասախօսութիւնը հայերէն լեզուով, Արծրենու թատրոնում, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրը առաջիկայ շաբթի և նոյնպէս չորեքշաբթի և ուրբաթ օրը հետեւալ շաբթին:

ՍՂԱՐԻՑ ստացանք 25 թ. 40 կ. բաժանորդագրին «Ժողովրդ» լրագրի, հետեւեալ անձերից: Ստեփաննոս աւագ քահ. Տէր-Ստեփան:

Նեան, Սարգիս Մուսեան, Սարգիս Շահվերդեան, Абрамъ Моисѣевичъ Крынскій, Марія и Станиславъ Дейнаровичи, Ղազար Զարուհիեան, Սէրգէյ Պէտրիպիլի, Թէոֆ Ճամիապիլի, Միսո Խօջիտապիլի, Կաթիկո Բակալապիլի, Իվանէ Կալապիլի, Կրիգոր Չիգինեան, Դրապոր Նոնեան, Սարգիս Նոնեան, Զարուհի Ոթարեան, Նիկոլայոս Մանեան, Զակոր Փիրալեան, Զովհաննէս Շլաճամեան, Եագոր Լիւրեան, Զարուհի Սարգիսեան, Աստուածատուր Լիւնոզեան, Ստեփան Եագորեան, Արէլ Շահվերդեան, Աստուածատուր Ամիրխանեան, Կոստանտին Զարուհիեան, Давидъ Михайловичъ Зейдаловъ, Սիմէոն Աղաբեան: Ընդամենը 25 թուրք 40 կոպ., իսկ առաջվայ բաժանորդական գումարի հետ անում է 1065 թուրք 53 կոպէկ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻՍ

Պարսկերէն կալանաւորելու մասին լուրը ստացվեցաւ Լօնդոնում հէնց այն թուական, երբ Կաղստօն Լօնդօնի քաղաքային վարչութեան մէջ ընդունում էր քաղաքի ներկայացուցիչները ուղերձը: Նա պատրաստվում էր մի ծառ արտասանել, երբ նրան յանձնեցին հեռագիրը: Հեռագիրը կարգաւոր յետոյ Կաղստօն հաղորդեց Ժողովին, որ կալուածական միութեան առաջնորդը կալանաւորված է: Ժողովը բարձրագոյն «կեցցէով» պատասխանեց: «Այդ Ժամանակ Կաղստօն տեսց հետեւեալը: «Այն մարդու կալանաւորելը, որ ամենից շատ աշխատում էր ընդհատել օրէնքի ոյժը և գործերի այնպիսի գրութիւն ստեղծել, որ կարող էր վերջնալ իրանդական ժողովուրդը անիշխանութեան գոհ դարձնելով, առաջին քայլն է օրէնքը, կարգապահութիւնը, սեփականութեան իրաւունքը և պատուութիւնը իրանդայի մէջ պաշտպանելու համար և յայտնի է, որ դրանք քաղաքական կեանքի և քաղաքակրթութեան առաջին տարրերն են: Մենք յոյս ունենք, որ այժմ իրանդական ժողովուրդը, որոնք ազգաբնակչութեան մեծամասնութիւնն են կալմունք, կը համաձայնեն գործադրել կալուածական նոր օրէնքը: Այն մարդիկ, որոնք դէմ մենք մաքաւում ենք, աշխատում են օրէնքի և ժողովրդի մէջ կանգնել և ժողովրդին իրանց տեսակէտից հասկացնել օրէնքներ վաշխելու բարոյութիւնը: Մենք իրանդական ժողովրդից երկիւղ չենք կրում: Մենք վաշխեալ ենք, որ յայտնի անձինք չը վարակեն այդ ժողովրդին, վաշխեցնելով նրան և ստիպելով հրաժարվել իր սահմանադրական իրաւունքներից: Մենք իրանդիայի տեղաւոր կան ինքնավարութեան դէմ ոչինչ չունենք և ես ուրախութեամբ կողջունեմ այդ քայլը, միայն թէ նա չօճչացնէր պարլամենտի բարձր իշխանութիւնը: Պարսկերէն կալանաւորելը խիստ տպաւորութիւն գործեց Լօնդօնի բոլոր շրջանների վրա և շատերը հաւատում են այդ կարգաւորութիւնը: Մինչև անգամ «Pall-Mall-Gazette», որ մինչև այժմ ընդդէմ էր ստիպողական օրէնքներին, նկատում է, որ Կաղստօնի յայտնութիւններից յետոյ Լիւթօն մէջ Պարսկերէն կալանաւորութիւնը անհրաժեշտ էր: Կաղստօնութիւնը մի շարք միջոցների է ձեռնարկել կալուածական նոր օրէնքը իրանդիայի մէջ գործադրելու համար:

Հոկտեմբերի 5-ին Ալեքսիս Գլիսթըն մի ժողով կայացաւ, որին մասնակցում էին 4000 անդամներ: Ժողովը բողոքեց Պարսկերէն կալանաւորելու դէմ: Իրանդիայի մի քանի այլ տեղերում էլ նշանաւոր անկարգութիւններ են պատահել: Մայլօն մէջ ամբողջ քանդեց այն անձանց խանութները, որոնք Պարսկերէն կալանաւորելու

պատճառով չը փակեցին իրանց խանութները: Կաղստօնութիւնը նախագգուշական միջոցներ է գործադրում, որպէս զի իրանդիայի մէջ ապստամբութիւն չը սկսվի: Իրանդիայի մէջ եղած գործերի բոլոր օգնիչները ծառայութեան են հրաւիրված: Կաղստօնի գործերը ուժեղացրած են և հրաւան են ստացել չը հեռանալ գորանոցներից: Բանտերի պահապան զինուորներին օգնութիւն է հասցրած: Պահպանների թիւը աւելացրած է:

ՖՐԱՆՍԻԱ

Հոկտեմբերի 13-ին կայացաւ Ֆրանսիական միւստրների խորհուրդը, որի ժամանակ ոչ մի վճիռ չը կայացաւ: Միւստրները սպասում էին Կամբետտայի և Գրեվիի տեսութեան հետեւեցներին: Խորհուրդը յետոյ ծիւլ Ֆրանսիայի ուղեւորվեցաւ: Գրեվիի մօտ և յայտնեց նրան, թէ միւստրները պատրաստ են հրաժարական տալ, հէնց որ Գրեվի այդ բանը կը ցանկանայ: Այդպիսով Գրեվի կարող էր ազատ բանակցել Կամբետտայի հետ: Ժիւլ Ֆրանսիայի գրանց առաջ տեսել էր Կամբետտային և նրա հետ ունեցած խօսակցութիւնը պատմել էր հանրապետութեան նախագահին: Այդ պատճառով Գրեվի հրաւիրեց Կամբետտային Նիսեան պալատը և նա հասաւ այնտեղ հէնց այն թուական, երբ այնտեղից դուրս էր գալիս Ֆրանսիական դեսպանը Բերլինում: Կամբետտային պաշտօնապէս չառաջարկվեցաւ նոր միւստրութիւն կազմելու մասին, բայց համաձայնութիւն կայացաւ այդ գործի յանձնելու ժամանակի վերաբերութեամբ: Պետական այդ երկու գործիչների խորհուրդակցութիւնը ցոյց տուեց, որ Կամբետտայի կառավարչական նախագիծը Գրեվիի հայեացքների ընդդէմ չէ: Կամբետտա, հասկանալով այժմեան միւստրութեան դրժուար դրութիւնը, այնու ամենայնիս խորհուրդ տուեց Գրեվին ազգային ժողովներ զուամրվելուց յետոյ նշանակել նոր միւստրանախագահ և թոյլ տալ նրան, որ ազատութեամբ ընտրէ իր օգնականներին: Կաղստօնութեան ժողովի մեծամասնութեան տրամադրութեան համեմատ Գրեվի պատասխանեց, որ այդ խորհուրդը համապատասխանում է նրա սեփական դիտաւորութիւններին, որ նա ինքը խոստովանում է ապագայ կառավարութեան միակերպութեան և ազատութեան անհրաժեշտութիւնը: Կամբետտայի «Voltaire» լրագիրը նկատում է, որ այդ տեսութիւնը սկզբնական համաձայնութեան բնաւորութիւն ունէր: Կործերը մի քանի ժամանակ այժմեան գրութեան մէջ կը մնան, որովհետեւ հարցը օրինաւոր կերպով մեկնելու համար դեռ ևս մի քանի տեսութիւններ են հարկաւոր Կամբետտայի և Գրեվիի մէջ: «Paris» լրագրի խօսքերի համեմատ, որի խմբագիրը Կամբետտայի բարեկամ է, տեսութեան ժամանակ չէ խօսվել անպապող նոր միւստրութիւն կազմելու մասին: «Տեսութեան» երեք օր առաջ, գրում է այդ լրագիրը, Գրեվի մի նամակով խնդրեց Կամբետտային այցելել իրան գործերի գրութիւնը ընդհանրապէս քննելու համար: Կամբետտա իսկոյն ընդունեց այդ հրաւերը: Խօսակցութիւնը վերջին ընտրութիւնների պատճառով ստեղծված գործերի դրութեան մասին էր: Գրեվի խոստովանում էր այդ ընտրութիւնների առաջագէմ բնաւորութիւնը և չափաւոր վերանորոգութիւնների անհրաժեշտութիւնը: Հասկանալի է, նկատել Գրեվի, որ Ֆրանսիան ցանկանում է այդ

պիսի քաղաքականութեան հետեւել և նա պէտք է իրագործվի այն մարդուց, որ առաջարկել է այդ քաղաքականութիւնը և նրա մշտական պաշտպան է եղել: «Գրեվիի «La Paix» լրագիրը նկատում է, որ խօսակցութիւնը նոր միւստրութեան մասին էր առանց դատողութիւն տալու պրոգրոսի վերաբերութեամբ:

Լրագիրները անդադար մանրամասներ են հաղորդում Գրեվիի և Կամբետտայի տեսութեան մասին: Տեսութիւնը չափազանց բարեկամական եղել և նրա ժամանակ խօսվել է նոյնպէս և արտաքին քաղաքականութեան վերաբերութեամբ: Գրեվիի ժամանակ Կամբետտա տեսել է, որ նա ուղից մինչև գլուխ զինուորված է: Ներքին հարցերի վերաբերութեամբ պետական այդ երկու գործիչներն էլ միտոեսակ կարծիքներ են յայտնել: Փարիզի մէջ սպասում են լորդ Գրեվիին, որ աշխատում է անգլո-ֆրանսիական դաշնակցութիւն կազմել երեք կայսրերի դաշնակցութեանը ընդգրկմանը: Համար:

Այդ նախագծի մասին վաղուց խօսում են, բայց նրա իրագործվելը կասկածելի է: Այդ դաշնակցութեան կուսակիցները մեծ յոյս են դնում Կամբետտայի միւստրութեան վրա, մանաւանդ որ Կամբետտա մտադիր է անձամբ ուղղութիւն տալ Ֆրանսիայի արտաքին քաղաքականութեանը: Թէ որքան մեծ յոյսեր են դնում Կամբետտայի միւստրութեան վրա, կարելի է գտնել այն հանգամանքից, որ Փարիզի բօրսան իսկոյն բարձրացրեց իր արամագրութիւնը, հէնց որ տեղեկութիւն ստացաւ, թէ Կամբետտա հրաւիրված է Գրեվիի մօտ: Այդ օրը բոլոր արժէթղթերի գները բարձրացան: Առհասարակ ամենքը Կամբետտայից շատ են սպասում, գուցէ աւելի, քան թէ նա կարող է անել:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԳԻԱՅԻՑ

Կ. Պոլիս, 4 հոկտեմբերի 81

Բանակցութիւններն կը շարունակուին գեսպանաց և Բ. Կրան միջև Հայաստանի բարեկարգութեանց համար, բայց զժուար է ճիշտ իմանալ թէ Բն չիմբու վրայ: Կեսպանք հարկաւորաւ են, եւրօպական գանապան հարցերու պատճառաւ, քաղցրութեամբ վարուել Բ. Կրան հետ: Վէլանդ շէրլտս որ սերտ յարաբերութիւններ ունի Անգղիայի գեսպանատան հետ, յայտնի կերպով այս միտքը կը բացատրէ: Թէ տեսութեանց ներկայացուցիչը պիտի չը բանեցնեն Բ. Կրան վրայ ու է ճնշում հայկական խնդրոյ համար, այլ պիտի բաւականանան բարեկամական յոգործներով: Եւրօպական տեսութիւններն որք կը դրաղին այսօր գլխաւորապէս չէ թէ հայկական խնդրով, այլ Արեւիքի ապագայ կազմակերպութեան հարցովը, հաւանական է որ Հայաստանի համար ունենան այնպիսի դիտաւորութիւններ, որք տարբեր ըլլան մեր յուսացածներէն: Բայց ինչ որ այ ըլլայ ապագան առ այժմ Կ. Պոլսոյ մէջ ամենուրեւ ուղարկութիւնը գրաւած են Թիւրքիոյ գանձային բարեկարգութեանց և 61-րդ յօդուածի գործադրութեան խնդիրներն: 61-րդ գործադրութեան առթիւ այս օրերս հրապարակ եւաւ վերտոն այն լուրը թէ կառավարութիւնը Հայաստան պիտի խրկէ լրագոր քննիչ մը կամ թէ լրագոր բարեկարգիչ մը: Վէլանդ շէրլտս և Ֆաու դիւ Պոսֆոր կը գրին ամենից աւելի այս լուրին վրայ: Վէլանդ կը հաստատի լրագոր պաշտօնէի մը Հայաստան խրկուելուն լուրը և կը ծանուցանէր թէ այս պաշտօնին նշանակուած է Վալի Ամէտ Մուխթար քան: — (Ֆաու) մերթ անհիմն կը յայտարարէ Հայաստան լրագոր պաշտօնեայ մը խրկուելուն լուրը և մերթ կը հաստատէ. վերջին պարագայի մէջ կը ծանուցանէ թէ Տատեան Զարուհի պէ պիտի լինի այդ լրագոր պատուիրակը: Իրարեւակաւ այս լուրերու մասին մենք հետեւալ

անհետկութիւնները կրցանք ստանալ: Արդարեւ Բ. Գուռը որքան է լիազօր պաշտօնեայ մը խրկել չայստան, բայց զեռնանքը դեռ հաւանութիւն չեն տուած Բ. Գրան ստաւարկութեան: Կեսպանք կառարկին թէ ինչ պիտի ընէ լիազօր պաշտօնեայ մը: Քննութիւններ ընելով արդիւնքը պիտի հաղորդէ. անօգուտ գործ: Վասն զի լիազօրիչ հիւպատոսներն հաղորդած են ընդարձակ տեղեկութիւններ չայստանի կացութեան վրայ: Հայոց պատրիարքարանը կը ներկայացնէ չարունակ դեպքանայ իրաց վիճակը: Բ. Գուռը արդէն լիազօր քննիչներ խրկած էր: Եւստֆ Բաշա, Ապետին Բաշա, Մազհար Բաշա հայ օգնականներով: այս քննիչները որ երկար ատեն այն կողմերը կեցան, հաղորդած են կառավարութեան պէտք եղած տեղեկութիւնները: Արդ ի միասին բերելով հիւպատոսաց, պատրիարքարանի և թիւրք քննիչներու տեղեկագրիւնները կըլնան ստանալ չայստանի վիճակին վրայ պէտք եղած գաղտնիքներ, ուրեմն ինչ հարկ նոր քննութեանց: Իսկ եթէ լիազօր պատուիրակը պիտի երթայ բարեկարգութիւններ գործադրելու համար, այս ալ ընդունելի առաջարկութիւն մը չը կրնար ըլլալ: չայստանի համար ըլլալիք բարեկարգութիւններն պետական ծախսերու կը բաժնորին: մէկ անձ մը միայն ինչպէս կարող է գտնուի զորք դնել, նա մասնաւոր ձմեռն կողմերէ մէջ, չունենալով ձեռքը գործադրուելիք բարեկարգութեանց ծրարիք մը: Բ. Գուռը կը պատասխանէ թէ ինքն միայն պարտաւոր է բարեկարգութիւններ մտցնել և պարբերաբար տեղեկութիւն հաղորդել տէրութեանց, բայց թէ ինչ միջոցներով այդ բարեկարգութիւնները ի գործ կը դնէ, այդ իրեն կը վերաբերի:—Խնդիրն առ այժմ այս վիճակին մէջն է:

61-րդ յօդուածի առթիւ տեսակ տեսակ լուրեր կը պարտին: այսպէս, մեր առած տեղեկութեանց համեմատ, ինչպէս ուրիշ նամակով ալ ըսինք, չայստանի բարեկարգութեանց համար այս ձմեռ ոչինչ պէտք է չուտալ:

Երբ ազգային հարցը այս վիճակի մէջն է, մեր ներքին գործերն ալ օրէցօր կը խառնակին: գահոսի մը մէջ ենք, առանց ուղղութեան հոս հոն կը գարնուինք:—Տակաւին նշան մը չը տեսնուի թէ Սոս Կաթողիկոսի խնդիր ինչպէս պիտի վերջանայ: Ըսին թէ Կաթողիկոսը Գրան դիմելով խնդրէ է որ իրեն տրուած Պէրսիք եւ առեւտրու պատրիարքարանի կամքին համաձայն Պէրսիք մը ամեն, վերջը այս լուրը սուտ կը հանեն, բայց նորէն կը հաստատեն: Սա ստոյգ է որ Մկրտիչ Կաթողիկոս կը խաղցնէ պատրիարքարանը: Յանձնաժողով մը ընտրուեցաւ, երկու կողմանց հաճութեամբ, այս խնդիրը կարգադրելու համար: Յանձնաժողովը նախագահ ընտրուեցաւ Աղաբէկեան Սարգիս Էֆէնդի, որ Բ. Գրան բարձրագոյն պաշտօնեայ մէջ: Աղաբէկեանի նախագահ ընտրուելն այն նկատմամբ եղած է որ նա վաղուց է կը վայելէ կառավարութեան վերահսկողութիւնը, և յաջողի թերեւ համոզել կառավարութիւնը որ տեղի տայ այս խնդրին մէջ պատրիարքարանի պահանջմանց: և այս կերպով սկզբնաւորութիւն մը ըլլայ վերստին բարեկամական ընելու: Բ. Գրան և պատրիարքարանի յարաբերութիւնները, որ հաւատարմակօ օգտակար է թէ թիւրքիայի և թէ հայ ազգին:

Կարծես բաւական չէր այս Սիւր խնդիրը և ահա աւելցան Երուսաղէմի հարց մ'ալ: Երբ Բ. Գուռը օգուտ կը քաղէ մեր ներքին գործից մէջ միջամտելու: Երուսաղէմի միաբնակութեան երկու անդամներ վանքին մէջ խռովութիւն կը յարուցանեն, պատրիարքի գէմ կապտամբին, վարչութեան անդամներէն մէկ մասը իրենց կողմը ձգելով: Երուսաղէմի և Կ. Պօլսոյ պատրիարքները հարկ կը սեպեն որ երկու միաբնակները հեռանա վանքէն, սակայն անոնք կառավարութեան միջամտութեանը դիմելով դեռ վանքին մէջ անշարժ կեցած են:—

Արդէն յայտնի է որ Բ. Գուռը միջամտել կուզէ միշտ առաջնորդական խնդրոց մէջ: Պատգայները բազմաթիւ են: անցնալներն ալ կը հաղորդէ պատրիարքարանի, որ չը հեռացնեն Ամասիայէն: Երեսնան եպիսկոպոսը, որմէ շատ զգոյճ է ժողովուրդը: Իսկ հրաման կուտայ կառավարութիւնը Կ. Պօլսի կանչել, իբր եկեղեցական մը կառավարութեան շահուց հակառակ շարժող: Երգնալի չմայակ եպիսկոպոսը որ յաջողած է գտն ընել իր ժողովուրդը, դժուար գտն եղող ժողովուրդ մը: Պատրիարքարանը պատաս-

խանց թէ Բ. Գուռը կը հիմնէր իր պահանջութիւնները սխալ տեղեկութեանց վրայ:—

Պէտք չէ համարել Բ. Գրան այս յաճախ ըրած միջամտութիւնները իբր դիպուածական պատահարներ, այլ նկատելու է զանոնք մասունքներ այն յատկապէս, որով Բ. Գուռը պիտի յաջողի առանց ազմուկի Ներսէսը հրաժարեցնել:— Պատրիարքին տապալելու համար ոչ հայ Էֆէնդիներու կը դիմէ, և ոչ զանազան միջոցներով ժողովուրդը կուզէ զրգուել, ոչ մի բառ չարտասանէր Ներսէսի գէմ: Լուի կը գործէ: կը հետևի այնպիսի քաղաքականութեան մը, որով հայ ժողովուրդը գրեւոր խոնարհեցնելով Ներսէս պատրիարքի հրաժարականը ընդունի:—Ինչ է հայոց պատրիարքին պաշտօնը:—Շայ ազգին և տէրութեան յարաբերութեանց միջնորդը ըլլալ, արդ այն օրը որ հայոց պատրիարքը չէ կարող ընել այդ միջնորդութիւնը, այդ օրը հայոց պատրիարքը նշանակութիւն մը չը կրնար ունենալ: Ուրեմն Բ. Գրան բոլոր ճարտարութիւնն է այդ միջնորդութիւնը անկարելի ընել, և յաջողած է, այնպէս որ այսօր բազմաթիւ գործեր լրեւալ երեսի վրայ կեցած են: Խառնակութիւն, չփոթութիւն կը տիրէ, և թիւրքիոյ հայերը թէպէտ պատրիարք մը ունին, բայց անգուլիս կը սեպուին: Ինչ խնդրոյ համար որ պատրիարքը թաքրիք կը գրէ, այդ գրելն անպատասխանի կը մնան կամ թէ հալածակ գործադրութիւն կը գտնեն: Շայ յատանի հայերն կը տեսնեն թէ իրենց ըրած գտնգտններն և ոչ մէկն իսկ լսելի կ'ըլլայ, և խղճելը կը կարծեն պատրիարքարանն է մեղաւարտ: Տաճիկ գաղթականները հեռագիտէ կը տեղաւորուին չայստանի հոգեւոր վրայ: ոչինչ կրնանք ըսել: Պարագ հող կայ, մարդ պիտի բնակեցնեն, անտեսողիտական օրինաց համաձայն է, այս մասին բոլոր մեր իրաւացի առարկութիւններն անլսելի կը մնան:— Առաջնորդներն կը հաւածեն, կը տառապեն, երբ դիտողութիւն կ'ըլլայ, յեղափոխական են կը պատասխանեն:— Պատրիարքը թող ըսէ թէ մեր դարերու իրաւունքն է եկեղեցականները պատժել, ով մասի կ'ընէ:— Կ. Պօլսոյ պատրիարքարանը կը ջանան կարողանալ իր գործութեան մէջ, օրինակ Երուսաղէմի միաբնակց խնդիրը: Թիւրքիոյ հայոց միութեան կապերը կը հետամտին խղի, ինչպէս Կիլիկիոյ կաթողիկոսական հարցը ջոյց կուտայ:—Ոչ մի ազգային ընկերութիւն, որ անիրաւարար կը հաւածուի, չէ կարող յոյսը պատրիարքին վրայ դնել: Ո և է հայ մը ազգային գործոց համար անիրաւարար ամբաստանեալ ըլլայ, երբ դիմէ պատրիարքի պատասխան կընդունի: Եւ ինչպէս, ինչ կրնամ ընել, եթէ քեզ համար նպատակաւոր բառ մը տրտաւանեմ, անմիջապէս աւելի կ'աւելանալու կըլլաւ և փոխանակ բարութեան չարութիւն արած կըլլաւ քիչ:— Պատրիարքն զանոնքութեամբ սրտի կարտասանէ այս խօսքերն որ ճշմարտութիւն են:— Իսկ երբ գեապանի մը միջնորդութեան դիմէ պատրիարքը անուղղակի կերպով հայ մը փրկելու համար, այդ հայուն վիճակը շատ աւելի կը վատթարանայ, ինչպէս եղաւ Տնտեսանները:— Անցնալները Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ, կարծես ջարս Տիւք էր, որ կը պարծենար թէ Անգղիոյ ազգեցութեամբ Բ. Գուռը Պայպիտի գայմագամը պաշտօնակ ըրած էր: Ատեն մը հայոց պատրիարքարանի ազգեցութեամբ իսկ կրնային կատարուիլ այսպիսի գործեր:—Ինչ հարկ մի առ մի թուել այն ամեն պարագայներն, որոցմէ պիտի տեսնուի թէ պատրիարքը ո և է կերպով օգուտ մը չունի Բ. Գրան մտ ազգային գործոց համար:— Ինչ է ասոր հետեւութիւնը: Բ. Գուռը կը հասկնէ հայոց ազգին թէ ինչ որ իրենք իրենց իրաւունքը համարելն այդ մի չնորճ է Ուելթանէն: Եթէ հայք կը կարծեն որ դեպքանայ կրթնելով, կամ թէ խրոխտալով կառավարութեան գէմ իրենց իրաւունք կարծածները պիտի գործադրեն: կը սխալին: Ուրեմն, բոտ կառավարութեան, ինչ որ հայերը կուզեն ընդունել պաղատելով իբր չնորճ պիտի ընդունեն: Եւ այս ինչպէս կրնայ ըլլալ, նախ հեռացնել այն անձն որ կառավարութեան գէմ արկութեան նշաններ ցոյց տուաւ: Այս բաները յայտնի չեն ըսուի, բայց սկսած ենք զգալ:— Ինչ պիտի ընէ Կ. Պօլսոյ ժողովուրդը: պիտի շարունակէ իր Ներսէս պատրիարքի դրօշակի ներքեւ, ամեն զոհողութիւն յանձն առնելով, իրաւունք պահանջել և ոչ թէ չնորճ խնդրել: Թէ ոչ աւելի գործնական պիտի գտնէ հալածուել Բ. Գրան հետ, պատրիարք ընտրել մի անձ որ կարենայ գործածել Բ. Գուռը,

և վերադառնալ 1878-էն առաջ ազգային քաղաքականութեան:— Գուցէ այս վերջին պէտք է սպասենք ժողովուրդէ մը որ ազօթելու և պաղատելու վարժած է, և կուզէ առանց զոհողութեան մեծ բարիքներ ի ձեռս բերել:— Հիմայ ոմանք սկսած են ըսել, հայկական հարցը դեպքանայ և Բ. Գրան միջն պիտի կարգադրուի, ալ այսուհետեւ Ներսէս պատրիարքը ոչինչ պիտի ընէ, կամ թէ ինչ որ ինքն պիտի ընէ յաջորդը կառավարութեան հետ աղէկ ըլլայ, այն ժամանակ շատ աւելի օգուտներ կրնանք քաղել:— Պարզ խօսելով Ներսէսը հրաժարի և ուրիշ մը ընտրուի, տեսնենք այն ատեն ինչ կ'ըլլայ:— Մեր կարծիքն Բ. Գուռը իր հետեւած քաղաքականութեան շատ յաջողած է, այնպէս որ ազգ մը որ կը պաշտէ իր պատրիարքը, գրեւոր խոնարհած, լուռ, ձայն չը պիտի կարենալ բարձրացնել նորա հրաժարականին վրայ:— Այս երեւոյթին նշանները սկսած են շատնալ:— Թայմըզի հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ պատրիարքը Եւրօպա պիտի երթայ: Արդարեւ պատրիարքը այդպիսի փափագ մը ունի, եւ օր մը արդարութեան նախարար Ճէվէթ Բաշային կը հարցնէ թէ արդեօք հնար է իրեն Եւրօպայի շուրջը երթալ, առողջութիւնը դարմանելու համար:— Նախարարը կը պատասխանէ թէ, ինչու չէ, անդամ մը նախարարաց ժողովին մէջ խօսելու է, դիւրին գործ է:— Այս անուղղակի հարցման նախարարաց ժողովէն պատասխան չեկէր, և պատրիարքը որ արդէն մեծ յոյս չունէր, ալ կը հասկնայ թէ բոլորովին անկարելի է:

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Անգլիական լրագիրները հաղորդում են: Հոկտեմբերի 14-ին Անգլիայում բարձրացած փոթորիկի պատճառով համարեա հեռագրական բոլոր հաղորդակցութիւնները կտրված էին: Միւս օրվայ մինչև կեսը Լոնդոնի ընտանիքները լուրեր չէին ստանում ոչ Եւրօպայից, ոչ Տօնլանդիայից և ոչ Իրլանդիայից: Հեռագրական սիւները ամբողջ ընկած են, իսկ թեքերը կտրված: Լոնդոնի յարաբերութիւնները թագաւորութեան միայն հարաւային մասի հետ կտրված չէին:

— Լոնդոնի լրագիրները հաղորդում են, որ թիւրքաց դեսպան Մուզուրուս-փաշա տեսակցութիւն ունէր լորդ Գրեյվիլի հետ, որին նա հաստատապէս հաւատացրեց, որ Բ. Գուռը, կօմիսները ուղարկելով Եգիպտոս, աչքի առաջ ունէր միայն զինուորական ապստամբութեան վերջացնելը, և երբէք միտք չունէր ընդդիմադրութիւն գործել անգլո-ֆրանսիական ազգեցութեանը: Գիտալանը աւելացրեց, որ յանձնաժողովը ամենակարճ ժամանակում յետ կը կանչվի:

— Լրագիրները հաղորդում են, որ հոգային լիզայի գանձապահ, Պատրիկ Լզան, ներկայումս Փարիզ գտնվելով, իրանդական փոխարքայի քարտուղարին հետեւալ հեռագիրն ուղարկեց: Էինձ հաստատ աղբիւրներից յայտնի է, որ բերդապահ զինւորների մէջ, Լիմբրիկում, դաւադրութիւն կայ, որի նպատակն է, հէցն առաջին դէպքում, ժողովուրդի վրա հրացաններ արձակել, առանց իշխանութեան հրամանին սպասելու: Ինձ այն ես յայտնի է, որ դուք արդէն մի քանի օր է գիտեք այդ բանը, բայց, այնու ամենայն, ոչինչ միջոցներ չէք գործ դնում այդ զինւորների հեռացնելու համար: Նախագրու շահում եմ ձեզ, որ եթէ դրա նման մէկ բան կը պատահի, այն ժամանակ կը միջոցառու ձեզ ամբողջ կրթված աշխարհի առաջ, որպէս յանցաւոր իմ հայրենակիցներին դիմամբ սպանել տալու մէջ:

— Վիեննայից լրագիրներին հաղորդում են հետեւեալը: Ունգարական սէյմի պատգամաւորների ժողովի նիստում, աղբիւր առկիով վիճաբանութիւնների ժամանակ, սերբիական պատգամաւոր Պօլիտի արած մի քանի նկատողութիւնները զրգեցին միմիայն: Նախագահ Կլաւդիո Տիւսին մի քանի խօսք ասել արտաքին քաղաքականութեան մասին: Պօլիտի ասածներին, թէ Եւրօպական խաղաղութիւնը խախտու է և թէ Եւրօպայում գործերի դրութիւնը վարդապոյն տեսնել կը նշանակէ երկախայութեան մէջ ընկնել: Տիւսա պատասխանեց, որ այդ բանի մասին կարելի է բոլորովին հանգիստ լինել, և որ Կանցլիի տեսակցութիւնը, որի վրա մատուցոյց է անում ընդդիմադրութեան հետեւորը, բոլորովին

չէ վատացնում: Աւստրիայի և Գերմանիայի փոխադարձ յարաբերութիւնները: Իսկ Պօլիտի խօսքերին՝ լազիկարների տակ ճնշված ազգաբնակչութիւնների մասին, միմիայն պատասխանեց, առաջարկելով պոտնի եւրօպական զանազան պետութիւնները և ասել, թէ որ երկրում տիրապետող յեղին չը պատկանող ազգերը վախելում են գոնէ չորրորդ մասը այն իրաւունքների, որոնք տրված են Ունգարիայում ոչ—մաղիար ազգաբնակչութիւններին: Տիւսա աւելացրեց, որ եթէ Պօլիտ կը ցոյց տայ մի այդպիսի օրինակ, այն ժամանակ ինքն Տիւսա պատրաստ է ուշադրութեան առնել նրա յայտարարութիւնը:

— Ֆրանսիական լրագիրները գրում են: Արմատականների և սօցիալիստների աղմկալի փողոցները սկսում են անհանգստացնել վախկոտ բուրժուազիային, թէպէտ մինչև այժմ յեղափոխական ամենախիստ ցոյցերը անհետք էին անցնում հասարակութեան համար: Կոմունարների վերջին միտնցը այնքան բազմամարդ չէր, ինչպէս սպասում էին, մտ երկու հազար մարդիկ հաւաքվեցան: Կլէմանսօ խեղացիութեամբ հրաւերեց հրաժարվեց: Բելվիլեան նոր պատգամաւոր Տօնի Բելվիլեան նոյնպէս բացակայ էր: Նախագահը ընտրվեցաւ կոմունայի զգններալ: Էդ: Խօսում էին Տօնիսի արշաւանքի զանազան սուտ յափշտակութիւնների մասին, մանրամասնաբար քննում էին Գամբետային, դատաւարտում էին նրա կեանքի եղանակը և մանաւանդ նրա սեզանի ճոխութիւնը: Մէկ ինչ որ մարկիզ Կամբուլ էր խօսել, բայց ճանաչելով նրան որպէս արիստոկրատ, վզին տալով գօրս արեցին ժողովից: Լուիզա Միշէլի վառվառ և մասամբ անմիտ ձառից յետոյ, միմիայններին և Գամբետային օրէնքից դուրս յայտարարելու վճիռը, մեծ համակրութեամբ ընդունվեցաւ ժողովից: Փարիզի հասարակութիւնը արդէն ընտելացել է այդ կարգից դուրս անցքերին և ոչինչ նշանակութիւն չէ տալի արմատական ճարտարախօսութեան այդ անջնալ ցոյցերին:

— Կ. Պօլսոյ, հոկտեմբերի 6-ից հեռագրում են, որ Նովիկով չէ մասնակցում Բ. Գուռում կատարվող խորհրդակցութիւններին թիւրքաց և եւրօպական պատգամաւորների մէջ, Թիւրքիայի պետական պարագի և պրօյէկտների վճարելու վերաբերութեամբ պետական զանազան եկամուտներից միջազգային յանձնաժողովի նկատման տակ: Ռուսաց դեսպանը յայտնեց Բ. Գրանը, որ ինքն պատրաստ է բանակցութիւնների սկսել զինուորական կոնսուլներու վճարելու մասին առանձին Բ. Գրան հետ, չը տալով իրաւունք օտարներին խառնվել այդ գործում: Ենթադրում են, որ Ռուսաց կառավարութիւնը բաւականատէմ է բոլորական հարկով:

— Հոմից լրագիրներին հեռագրում են, հոկտեմբերի 6-ին հետեւեալը: Լավում է, որ Վիեննայի կարմիտի հետ նորոգված բանակցութիւնները այն հետանքն ունեցան, որ Հոմբէրտ թագաւորի տեսակցութիւնը աւստրիական կայսրի հետ կը կայանայ: հոկտեմբերի վերջին, երեկ Նիցցայում, կամ Հարաւային Ֆրանսիայի մէկ տեղում, չէրք հողի վրա:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐՈՒԹԻ, 14 հոկտեմբերին «Полночь» լրագիրը հաղորդում է, կամ Լուիս-Միլիքով բժշկների խորհրդով ձմեռը Պետերբուրգ չի գայ: Լուր է տարածված, որ շտաբի գլխաւոր Սերուշիկ նշանակվում է արեւմտեան Սիբիրի դիւտո որ նահանգապետ: Հոկտեմբերի 13-ին էկսպերտները վճնեցին, որ անհրաժեշտ է կանոնաւորել խմիչքների առևտուրը, ենթադրել նրան զեմստօին, ընդարձակել հաշտարար գատաւորների գործունէութիւնը խմիչքների գործում: Հոկտեմբերի 13-ին բարձր գատարանը Կաշիվարիկայի գործի վերաբերութեամբ փոխեց գատարանի վճիռը Բուրնիին վերաբերութեամբ, իսկ Ֆեօդօրովի և Բատալինի վերաբերութեամբ վճիռը հաստատեց:

ԼՕՆԻՕՆ, 13 հոկտեմբերին: Պաշտօնապէս հաստատվում է, որ էմիրը վերցրեց Հեւրաւը երրորդ յամառ կուլից յետոյ:

Խմբագիր—հրատարակող ԳԻՐԿՈՐ ԱՐԵՐՈՒՆԻ